

پیش نیازهای رفتارهای غیر اخلاقی در شرکتها: ویژگی‌های پیروان

همدست

دکتر غلامرضا سلیمانی امیری^۱

دانشیار گروه حسابداری دانشگاه الزهراء(س)

زهرا معصومی بیلندی^۲ ©

دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه الزهراء(س) و مربی گروه حسابداری دانشگاه پیام نور

(تاریخ دریافت: ۲۱ مهر ۱۳۹۶؛ تاریخ پذیرش: ۱ بهمن ۱۳۹۶)

سه عامل مهم به عنوان پیش نیاز تخلف در شرکتهای بزرگ شامل ویژگی‌های شخصیتی رهبران مخرب سازمان، ویژگی‌های زیر دستان در سازمان و ویژگی‌های محیطی است. اکثر رسوایی‌های مالی در نتیجه همدستی حسابداران با رهبران مخرب رخ داده است، در حالی که اکثر پژوهش‌ها بر رهبران مخرب تاکید داشته و مطالعات اندکی به بررسی پیروان همدست پرداخته اند. لذا هدف این پژوهش بررسی تاثیر سه مشخصه اصلی پیروان همدست شامل تکانش‌گری، اقتدارگرایی و پویایی بر توانایی شناخت معضل اخلاقی (آگاهی اخلاقی) دانشجویان کارشناسی ارشد حسابداری است. نمونه پژوهش شامل ۸۷ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه‌های استان خراسان جنوبی در نیم سال اول سال تحصیلی ۹۵-۹۶ می باشد که به روش تصادفی انتخاب شده اند. روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی است و از روش رگرسیون خطی چند متغیره برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است. نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان داد که تکانش‌گری با آگاهی اخلاقی رابطه منفی دارد و اقتدارگرایی با آگاهی اخلاقی رابطه مثبت دارد. همچنین مشخص شد که متغیر پویایی، جنسیت و سن هیچ تاثیری بر آگاهی اخلاقی افراد ندارد. به این معنا که با افزایش تکانش‌گری توانایی شناخت معضل اخلاقی کاهش می یابد و افزایش اقتدار گرایی باعث افزایش توانایی شناخت معضل اخلاقی می گردد. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می شود حرفه ی حسابداری مکمل های آموزشی برای کارکنان به خصوص کارکنان به تازگی استخدام شده در نظر بگیرد تا روند شناخت دقیق معضلات اخلاقی را آموزش دهد.

واژه‌های کلیدی: اقتدارگرایی، پویایی، تکانش‌گری، حساسیت اخلاقی، مثلث سمی.

^۱ gh_soleymani@alzahra.ac.ir

^۲ zahra.massomi@yahoo.com

© (نویسنده مسئول)

مقدمه

به دنبال رسوایی های مالی اخیر پژوهش در حوزه اخلاق و فرآیند تصمیم گیری اخلاقی و عوامل موثر بر فرآیند تصمیم گیری اخلاقی افزایش یافته است. همچنین محققان زیادی به بررسی پیش نیازهای این رفتارهای غیر اخلاقی پرداخته اند، و به سه عامل مهم ویژگی های شخصیتی رهبران مخرب^۱ سازمان، ویژگی های زیر دستان در سازمان و ویژگی های محیطی، به عنوان پیش نیاز تخلف در شرکتهای بزرگ اشاره نموده اند. از جمله ویژگی های زیر دستان مستعد داشتن رهبر مخرب، می توان به نیازهای اولیه برآورد نشده، سطوح بلوغ پایین و جاه طلبی اشاره کرد. هدف این پژوهش بررسی سه مشخصه اصلی پیروان شامل تکانشگری^۲، اقتدارگرایی^۳ و پویایی^۴ بر آگاهی اخلاقی دانشجویان است. به این ترتیب بررسی مشخصات این گروه پیروان، بینش ارزشمندی در مورد عوامل اساسی سوء رفتار شرکتی ارائه می کند.

بیان مساله

در حرفه ی حسابداری، رفتار اخلاقی، پایه و اساس تمام کارهایی است که انجام می شوند. هر فرد ارائه دهنده ی خدمات حرفه ای، از جمله حسابرسان باید کسب و کار خود را با عینیت، صداقت و اجتناب از تضاد منافع انجام دهند و نباید به عمد دیگران را گمراه کنند. از دیدگاه مالی، حرفه حسابداری یکی از حرفه های ساختاریافته و منضبط است و به دلیل نوع و ماهیت خدماتی که ارائه می کند، باید اعتبار و اعتماد عمومی جامعه را به دست آورد. دستیابی به این اعتبار و اعتماد و تقویت آن، به پای بندی فکری و عملی اعضای حرفه به ضوابط رفتاری و اخلاقی آن بستگی دارد [۸]. تقلب و رسوایی های مالی در سال های اخیر (برای مثال انرون و ورلدکام و هلث سات^۵ و...) منجر به کاهش یافتن اعتماد مردم به بنگاه های اقتصادی و حرفه (مخصوصا حسابداری) گردید. لذا حرفه و قانون گذاران به مقابله با این نقایص با وضع قوانین و مقررات، برخاستند [۷]. این رسوایی ها از طریق اجرای رویه های حسابداری غیر اخلاقی از قبیل دست کاری زمان بندی درآمدها و هزینه ها و همچنین ایجاد معاملات یا ثبت های جعلی ایجاد شدند [۱۷]. به دنبال رسوایی ورلدکام، گزارش بررسی هیئت مدیره و سایر مطالب منتشر شده مربوط بیانگر این بودند که تقلب در نتیجه یک رفتار غیر اخلاقی رخ داده و توسط برخی از مدیران ارشد هدایت شده و توسط پرسنل بخش حسابداری و مالی پیاده سازی شده است. به طور کلی شواهد نشان داده که کارهای نادرست اغلب توسط کارکنان حسابداری انجام می شود. این کارکنان حسابداری، پیروان همدست نامیده می شوند. با توجه به اینکه دانشجویان حسابداری، حسابداران حرفه ای آینده محسوب می شوند، بررسی عواملی که بر درک دانشجویان حسابداری از اصول اخلاقی اثرگذار است،

¹ destructive leaders

² Impulsivity

³ Authoritarianism

⁴ Proactivity

⁵ Enron, WorldCom, HealthSouth

بسیار تعیین کننده خواهد بود [۶]. به این ترتیب، تمرکز این پژوهش بر بررسی تاثیر سه مشخصه تکانش‌گری، اقتدارگرایی، و پویایی دانشجویان حسابداری (به عنوان پیروان همدست^۱) بر آگاهی اخلاقی آنها می باشد.

سوالات این پژوهش عبارتند از:

۱. آیا بین مشخصه تکانش‌گری دانشجویان حسابداری و آگاهی اخلاقی آنها رابطه ای وجود دارد؟
۲. آیا بین مشخصه اقتدارگرایی دانشجویان حسابداری و آگاهی اخلاقی آنها رابطه ای وجود دارد؟
۳. آیا بین مشخصه پویایی دانشجویان حسابداری و آگاهی اخلاقی آنها رابطه ای وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

رویایی و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی تاثیر فرهنگ بر استنباط اخلاقی دانشجویان حسابداری پرداختند. نتایج نشان داد که فقط بعد فردگرایی/ جمع گرایی بر حساسیت اخلاقی و جهت گیری اخلاقی دانشجویان حسابداری تاثیر دارد. همچنین مشخص شد که متغیر جنسیت بر ابعاد اخلاقی تاثیر گذار است [۳].

ستایش و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی سازه های فردی و اجتماعی بر درک اصول اخلاقی بین مدیران مالی و بودجه دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور پرداختند. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از این بود که سازه های فردی شامل جنسیت و سن مدیران تاثیر معناداری بر درک اصول اخلاقی به وسیله مدیران ندارد و از بین سازه های اجتماعی، فقط سابقه خدمت دارای رابطه معناداری با درک اصول اخلاقی در بین مدیران مالی و بودجه دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی کشور است [۴].

عباس زاده و معینی زاده (۱۳۹۲) با استفاده از آزمون مبانی اخلاقی و مقیاس چند بعدی اصول اخلاقی مخصوص حسابداری، به تاثیر جنسیت بر میزان درک دانشجویان حسابداری در دو کشور ایران و انگلستان پرداختند. نتایج بیانگر بالاتر بودن سطح درک اخلاقی زنان نسبت به مردان بود. همچنین دانشجویان محصل در انگلستان از سطح درک اخلاقی بالاتری برخوردار بودند. مردگرایی در مقابل زن گرایی نیز بیشتر از سایر ارزش های فرهنگی هافستد بر درک اصول حسابداری تاثیر گذار بود [۶].

موجان و همکاران (۲۰۱۵) در مقاله ای با عنوان "پیش نیازهای رفتارهای غیر اخلاقی در شرکتها: ویژگی های پیروان همدست" ویژگی هایی که بر مقاصد فرد برای همدستی غیر اخلاقی تاثیر می گذارد را شناسایی نمودند. نتایج نشان داد که هر دو مشخصه تکانش‌گری بالا و قنطاریایی پایین باعث می شوند افراد قصد بیشتری برای همدستی غیر اخلاقی داشته باشند و توانایی آنها را برای شناسایی معضلات اخلاقی کاهش می دهد [۱۷].

¹ Complicit Follower

با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته توسط محققین، در سال‌های اخیر در اکثر مطالعات مربوط به اخلاق متغیرهای سن و جنسیت به عنوان متغیرهای کنترل و دانشجویان حسابداری به عنوان نمونه مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

مبانی نظری

اخلاق

واژه اخلاق اشاره به آن جنبه از تجربه بشری دارد که شامل دستیابی به آن نیت‌ها و مقاصدی است که قضاوت‌های غیر جانب‌دارانه‌ای راجع به درستی یا نادرستی رفتار انسان ارائه می‌کند و همچنین دربرگیرنده ارزش‌هایی است که باید به آن‌ها، هنگام تصمیم‌گیری فردی، اجتماعی و سیاسی اولویت داده شود. برخی از اندیشمندان اخلاق کاری را به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها و نگرش‌های منعکس‌کننده ارزش‌های اساسی کار تعریف کرده‌اند. آنان چنین استدلال می‌کنند که اخلاق کاری ساختار تک‌واحدی نیست بلکه مجموعه‌ای از نگرش‌ها و باورهای مربوط به رفتار کاری است [۱۶].

کهلبرگ (۱۹۶۹) استدلال می‌کند که منطق اخلاقی عبارت است از قضاوت در مورد درست و نادرست و رشد اخلاقی به معنی سطح پیشرفت منطق اخلاقی است. او سطح منطق اخلاقی را استدلالی بیان می‌کند که هر فرد در زمان مواجه شدن با مشکلات اخلاقی از آن استفاده می‌کند. کهلبرگ رشد اخلاقی را به سه سطح تقسیم می‌کند که شامل سطح اخلاقی پیش‌قراردادی، سطح اخلاقی قراردادی و سطح اخلاقی فووق قراردادی است. تاکنون، تئوری رشد اخلاقی - شناختی کهلبرگ، تئوری مناسبی است که به‌طور گسترده‌ای در تجزیه و تحلیل رشد اخلاقی افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد. تئوری کهلبرگ برای پژوهش در زمینه رشد اخلاقی دانشجویان، تئوری مهمی محسوب می‌شود. تئوری کهلبرگ رشد اخلاقی افراد را توصیف می‌کند، اما نشان نمی‌دهد که چگونه رشد اخلاقی منجر به عملکرد (رفتار) اخلاقی می‌شود [۱۵]. با توجه به اینکه رشد اخلاقی به‌تنهایی برای ایجاد رفتار اخلاقی کافی نیست، رست، ۱۹۸۶ مدل چهار مرحله‌ای را بیان نمود که فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی را توصیف می‌کند. مدل تصمیم‌گیری اخلاقی شامل چهار مرحله است:

۱. حساسیت اخلاقی^۱ (آگاهی اخلاقی): توانایی تصمیم‌گیرنده برای شناسایی معضل اخلاقی موجود، تفسیر موقعیت و داشتن نقش‌های مختلف برای فهم اینکه چگونه اقدام پیشنهاد شده می‌تواند برای دیگران اثر بخش باشد، می‌باشد.
۲. قضاوت اخلاقی: به‌طور قابل ملاحظه‌ای عملکردهای اخلاقی افراد را در بر دارد که این عملکردها به‌طور اخلاقی صحیح و موجه بوده و با توسعه اخلاقی افراد همراه می‌باشند.
۳. نیت اخلاقی: میزان تعهدی است که عملکرد و رفتار اخلاقی فرد را هدایت می‌کند. نیت اخلاقی درجه‌ای از تعهدات افراد به ارزش‌های اخلاقی نسبت به سایر ارزش‌ها می‌باشد

¹ Ethical sensitivity

۴. رفتار اخلاقی: به ویژگی‌های اخلاقی افراد نظیر توانایی غلبه بر ضعف‌ها و داشتن قدرت و شهامت تاکید دارد.

مدل چهاربخشی رست وسیع‌ترین مدل پذیرفته‌شده در مورد عملکرد اخلاقی افراد در روانشناسی است همچنین این به طور موثری در پژوهش‌های اخلاقی حسابداری مورد استفاده قرار می‌گیرد [۱۷].
مثلث سمی^۱

اصطلاح رهبر زهرآگین (مخرب) در سال ۱۳۸۶ توسط ماریسالیان از تجزیه و تحلیل سه نوع متمایز از رهبران در سازمان ارائه شد که این سه نوع رهبری عبارت بودند از: رهبری "قابل اعتماد"، "تبادلی" و "زهرآگین". رهبران زهرآگین اغلب از نوع قلدر و مبارزان خیابانی ناسازگار، یاغی، بدخواه و افراد مخرب هستند که توسط به پایین کشیدن دیگران موفقیت کسب می‌کنند. اما می‌توان گفت اصطلاح رهبری مخرب به طور گسترده در سال ۱۹۹۶ توسط مارشا و کیر در کتابی بانام Toxic leader: when Organizations Go Bad مطرح شد [۵]. مفاهیم متعددی به منظور بیان انواع مختلف رهبری سمی به کار رفته و تعاریف متفاوتی در این زمینه ارائه شده است. پادیلا و همکاران، (۲۰۰۷) مفهوم مثلث سمی را توسعه دادند که به عنوان تاثیر متقابل رهبر، پیرو و عوامل محیطی تعریف می‌شود و رهبری مخرب را به وجود می‌آورد. مطالعه‌ی آن‌ها فراتر از مفهوم منحصر به فرد رهبری مخرب است و نتایج منفی این رهبران را نشان می‌دهد که نتیجه‌ای از سیستم عناصر مرتبط است و تنها تعامل این عناصر است که نتایج مخربی را دارد. آنها انواع مختلف پیروان همدست و مشخصات آنها را مورد شناسایی قرار دادند و استدلال کردند که برخی از پیروان به دنبال منافع شخصی تضمین شده‌ای از همکاری با رهبران مخرب خود هستند و به همین دلیل با رهبران مخرب خود سازش می‌کنند. این افراد رفتار بلند پروازانه‌ای دارند مانند جاه طلبی، غرور و... ایده‌هایی را به اشتراک می‌گذارند که با رهبران مخرب آنها در یک راستا است. در مقابل نوع دیگری از پیروان به دنبال حداقل سازی زیان شخصی خود از طریق ایستادگی در برابر درخواست‌های رهبر مخرب هستند. این افراد به وسیله نیازهای برآورده نشده خود، خود ارزش گذاری منفی و عدم بلوغ روانی شناسایی می‌شوند [۱۸].

دایره آسیب پذیر^۲

تورگود و همکاران (۲۰۱۲) با گسترش چارچوب مثلث سمی، مفهوم توسعه یافته‌ای در رابطه با پیروان آسیب پذیر ارائه نمودند و آن را دایره آسیب پذیر نامیدند. چارچوب آنها بر اساس یافته‌های پادیلا و همکاران (۲۰۰۷) بیان شده است و جزئیات بیشتری در مورد مفهوم پیرو ارئه می‌کند و مشخصات فردی پیروان آسیب پذیر همراه با زیرگروه آنها را مشخص می‌نماید [۱۹].

¹ Toxic Triangle

² Susceptible Circle

دایره آسیب پذیر

منبع: (تورگود و همکاران، ۲۰۱۲)

پژوهش‌های قبلی مدیریت و روانشناسی (برای مثال الم و رادین ۲۰۱۱) به طور جداگانه به این مشخصات پرداخته اند، اما در زمینه حسابداری بررسی عناصر چندگانه‌ی مدل یکپارچه‌ی تورگود و همکاران انجام نگرفته است. مطابق با چارچوب دایره آسیب پذیر، این پژوهش سه مشخصه فردی پیروان شامل تکانش‌گری، اقتدار گرایی و پویایی را مورد بررسی قرار می‌دهد. انتخاب این ویژگی‌ها از ارزش آنها در بازار در بین افراد با عملکرد بالا ناشی می‌شود. واحدهای تجاری اغلب در طول استخدام

و پس از آن برای توانایی فرد در ارائه طرز فکر پویا (پویایی بالا) اهمیت و ارزش بالایی قائل اند بدون آنکه به صورت تک رو (اقتدارگرایی کم) یا به طور تکانش‌گری عمل کنند [۱۷].

تکانش‌گری

تمایل نسبت به عکس العمل سریع و برنامه‌ریزی نشده به محرک‌های خارجی یا داخلی، بدون توجه به نتایج منفی این واکنش‌ها به افراد تکانش‌گر و یا به دیگران است. بر اساس این تعریف، افراد تکانش‌گر تا حدودی در تصمیم‌گیری‌های خود بی‌پروا هستند و موفق به تشخیص اثرات بیرونی آن نیستند. افراد تکانش‌گر بر مزایای شخصی کوتاه‌مدت با هزینه‌های بلندمدت خود یا جامعه تأکید دارند [۱۸]. به این ترتیب رفتار تکانشی را می‌توان رفتار انحرافی از هنجارها در نظر گرفت. علاوه بر این پژوهش‌های انجام‌شده شواهدی را در مورد عدم وجود خودکنترلی یافته است که اغلب پیش‌بینی کننده‌ی قوی جرم و جنایت و فساد سازمانی هستند.

از حسابداران و حسابرسان انتظار می‌رود که بر رفتارهای تکانش‌گری اعمال کنترل داشته باشند. قضاوت‌های تکانشی می‌توانند به عواقب سختی مانند کاهش اعتبار حرفه، بازرسی‌های نامطلوب هیئت نظارت بر حسابداری شرکت‌های سهامی عام و قضاوت‌های با دادخواهی بالا، منجر شوند. به همین نسبت، خودکنترلی در استانداردهای خویش‌داری افراد بسیار اهمیت دارد به طوری که از آن به عنوان استانداردهای بلندمدت در مورد نحوه تنظیم رفتار در حوزه‌های خاص زندگی، تعریف شده است [۱۴]. قاعده رفتاری برای حسابداران نشان می‌دهد که از آن‌ها انتظار می‌رود که با سعی و کوشش قابل توجه، تکانش‌گری را در معضلات اخلاقی کنترل کنند. بنابر این فرض می‌شود که افراد با تکانش‌گری بالا به دلیل عدم خودکنترلی و عدم توجه به اثرات تصمیمات خود قادر به شناسایی معضل اخلاقی نیستند و هنگامی که با درخواست مافوق خود (که مضمون آن رفتار غیر اخلاقی) مواجه می‌شوند تمایل بیشتری دارند که در رفتارهای غیر اخلاقی همدست شوند که به فرضیه زیر منجر می‌شود:

H₁: بین تکانش‌گری افراد و آگاهی اخلاقی (حساسیت اخلاقی) رابطه منفی وجود دارد.

اقتدارگرایی

افراد اقتدارگرا بر مشروعیت و اهمیت هنجارهای اجتماعی مناسب، قراردادهای درون‌گروهی، قوانین، قواعد و آیین‌نامه‌ها تمرکز می‌کنند. انسان اقتدارگرا اصول و قواعد گروه و هنجارهای جامعه را بدون چون و چرا می‌پذیرد و در تبعیت از آن‌ها دریغ نمی‌کند [۹].

از آنجایی که حرفه‌ی حسابداری مبتنی بر مجموعه قوانین و رهنمودهایی است که توسط سازمان حسابرسی تعیین می‌شود، انتظار می‌رود که رویه عمل حسابداران با این رهنمودها مطابقت داشته باشد. قوانین، قواعد و آیین‌نامه‌ها که قسمت‌های اصلی اطلاعات عینی را تشکیل می‌دهند، بر فرآیند تصمیم‌گیری اخلاقی تأثیر گذارند. افراد با اعتقادات قوی‌تر به قوانین و استانداردهای حاکم بر جامعه، با احتمال بیشتری از آن پیروی می‌کنند، در حالی که افرادی که وفاداری کمی به مرجع قدرت دارند، به احتمال بیشتری آن‌ها را نادیده می‌گیرند [۱۲]. سازمان‌هایی که خط‌مشی‌های شرکت را به طور دقیق رعایت می‌کنند کمتر مستعد رفتارهایی همچون سرقت از شرکت و پذیرش رشوه‌اند. بنابراین فرض

می‌کنیم که اقتدارگرایان به واسطه وفاداری بالا به اقتدار حسابداری، توانایی بیشتری در شناسایی معضل اخلاقی داشته در نتیجه تمایل بیشتری به مقاومت در برابر خواسته های غیر اخلاقی رهبر مخرب دارند. این استدلال به تدوین فرضیه زیر منجر می شود :

H2: بین اقتدارگرایی افراد با آگاهی اخلاقی (حساسیت اخلاقی) رابطه مثبت وجود دارد.

پویایی

شخصیت برون‌گرای غالب افراد پویا به آن‌ها اجازه می‌دهد که در برابر مخالفان مسائلی که برای آن‌ها مهم است، اعتماد به نفس داشته باشند. تحقیقات نشان می‌دهند که پویایی یک صفت بسیار مطلوب در اکثر محیط‌های کسب و کار است. این افراد برای شرکت‌ها مزایایی همچون بهبود رهبری از طریق تلاش برای نوآوری به همراه دارند که به ماهیت تهاجمی آن‌ها مرتبط است [۱۹].

پویایی در کار با ابتکار عمل و رفتار در جهت تغییر مثبت مشخص می‌شود و افشای اسرار اخلاقی هم‌راستا با این رفتارهاست. علاوه بر این سطح پویایی فرد با فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی مرتبط است. افراد فعال به احتمال زیاد درگیر مفهوم مقاومت شجاعانه می‌گردند که منظور از آن توانایی فرد برای چشم‌پوشی از ریسک بالا و هزینه‌های شخصی برای شرکت در رفتار جمعی در نظر گرفته می‌شود. علاوه بر این، افراد پویا تا زمانی که تغییرات به‌طور کامل صورت گیرند به تلاش خود ادامه می‌دهند [۱۰]. همچنین، افراد با شخصیت پویا خودشان مشکلات را شناسایی و حل می‌کنند و به این صورت در زندگی شخصی و حرفه‌ای خود پیشرفت می‌کنند. به همین دلیل است که شخصیت پویا به‌عنوان یک تعیین‌کننده مهم در موفقیت و اثربخشی در نظر گرفته می‌شود. در مقابل این مزایای قابل توجه شخصیت پویا در محل کار، این ویژگی همچنین می‌تواند برای شرکت مضر باشد. به‌طور خاص، انتخاب افراد برای نحوه‌ی عملکرد به شیوه‌ی فعال به اهدافی بستگی دارد که برای خود تعریف می‌کنند [۱۱]. ادبیات موضوعی استراتژی‌های تهاجمی تصمیم‌گیرنده‌ی فعال می‌تواند به عواقب زیان باری منجر شود. با توجه به تحقیقات قبلی ما نمی‌توانیم پیش‌بینی دقیقی از اثراتی داشته باشیم که پویایی بر توانایی شرکت‌کنندگان در شناسایی معضل اخلاقی و در نتیجه بر جهت‌گیری آن‌ها در برابر درخواست‌های غیر اخلاقی رهبران مخرب دارد. این بحث به پیش‌بینی اثر غیر جهت‌دار برای شخصیت فعال منجر می‌شود که در فرضیه‌ی سوم بیان می‌شود:

H3: بین پویایی افراد و آگاهی اخلاقی (حساسیت اخلاقی) رابطه وجود دارد.

روش

روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل دانشجویان کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه‌های استان خراسان جنوبی در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۵-۹۶ است. با توجه به اینکه امکان بررسی تمام جامعه آماری در این پژوهش وجود ندارد، لذا اقدام به نمونه‌گیری از جامعه آماری شده است و ۸۷ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها نیز، از رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

جهت جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه‌های تکانش‌گری بارت ویرایش یازدهم^۱، پرسش‌نامه اقتدارگرایی (هدج، ۱۹۸۸) و پرسشنامه شخصیت پویای باتمن و کرانت (۱۹۹۳) مورد استفاده قرار گرفت. برای سنجش میزان آگاهی اخلاقی از سناریوهایی استفاده گردید که در آن دانشجویان در نقش حسابداری بودند که مافوق‌شان از آن‌ها می‌خواست تا اقدامی را انجام دهند که در نهایت منجر به نتایج غیر اخلاقی می‌شد. در مجموع ۶ سناریوی حسابداری مطرح شد که سه سناریو مربوط به مدیریت سود تعهدی و مابقی مربوط به مدیریت سود واقعی بود. شرکت‌کنندگان به هر سناریو بر اساس یک طیف پنج‌گزینه‌ای از کاملاً غیر اخلاقی تا کاملاً اخلاقی پاسخ دادند. این سناریوها با دستورالعمل‌های انجمن کشف تقلب^۲ در آموزش اعضای انجمن، برای شناسایی تقلب بالقوه مطابقت دارد. با توجه به اینکه این سناریوها رویه‌های حسابداری قابل‌تردید مغایر با هنجارهای اخلاقی را ارائه می‌کنند، درک این سناریوها به‌عنوان رویه اخلاقی، حاکی از عدم آگاهی اخلاقی است و نمرات بالاتر نشان‌دهنده پایین بودن آگاهی اخلاقی است. نخست این سناریوها ترجمه و سپس به منظور سنجش اعتبار صوری آن از نظر تعدادی از اساتید و دانشجویان دکتری رشته حسابداری استفاده شد.

مقیاس تکانش‌گری بارت ویرایش یازدهم آن توسط بارت ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۳۰ پرسش و به صورت چهارگزینه‌ای تدوین شده است که سه عامل زیر را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

الف) تکانش‌گری شناختی: شامل گرفتن تصمیم‌های شناختی سریع است.

ب) تکانش‌گری حرکتی: شامل عمل کردن بدون فکر می‌باشد.

ج) بی‌برنامگی: به صورت یک جهت‌یابی آنی یا فقدان آینده‌نگری مشخص می‌شود.

این مقیاس یک ابزار خود گزارشی است و به بررسی مولفه‌های شخصیتی و رفتاری تکانش‌گری می‌پردازد. پایین‌ترین و بالاترین نمره به ترتیب ۳۰ و ۱۲۰ است. اختیاری و همکاران (۱۳۸۷)، در پژوهشی برای نخستین بار در ایران به اعتباریابی "مقیاس تکانش‌گری بارت" پرداختند و ضریب پایایی آن را به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد [۱]. در این پژوهش نیز ضریب پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۳۳ محاسبه شده است.

در پژوهش حاضر از بخش "جهت‌گیری‌های قانون" پرسش‌نامه هدج^۳ و همکاران (۱۹۹۸) به‌منظور بررسی اینکه آیا افراد، قوانین و مقررات را به‌عنوان تفسیر دقیق و سخت‌گیرانه‌ی مورد تقاضای قانونی می‌بینند یا خیر، استفاده شده است [۱۳]. هر یک از ۶ اظهارات در این پرسش‌نامه توجیه می‌کنند که تا حدی قوانین حاکم بر حرفه‌ی حسابداری خاکستری هستند و اجازه‌ی انحراف در عمل را می‌دهند به این معنی که توافق کامل با این اظهارات بیانگر وفاداری کمتر به اقتدار حسابداری (اقتدارگرایی کم) است. ضریب پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۴۶ محاسبه گردید.

¹ BIS-11

² ACFE

³ Hedge

پرسشنامه شخصیت پویای باتمن و کرانت (۱۹۹۳) دارای ۱۰ آیتم است و طیف اندازه گیری آن مقیاس پنج درجه ای لیکرت از (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) است. بهارلو و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی برای نخستین بار در ایران به اعتبار یابی "مقیاس باتمن و کرانت" پرداختند. ضریب پایایی آن به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد [۲]. محقق نیز پایایی آن را از طریق فرمول آلفای کرونباخ ۰/۸۸۴ محاسبه کرده است.

در برای تجزیه و تحلیل آماری داده ها، از رگرسیون چند متغیره استفاده شده و مفروضات رگرسیون مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش از آزمون کولومگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن انحرافات استفاده شده است و از آزمون دوربین واتسون برای بررسی وجود یا عدم وجود خود همبستگی استفاده گردید.

یافته های پژوهش

آمار توصیفی

در هر سناریو، شخصی در نقش مدیر از دانشجویان تقاضا می کند که اعمال غیر اخلاقی که دارای پیامدهای زیان باری برای دیگران است را انجام دهند. متن این درخواست ها به دلیل کاهش اثرات تقاضا متفاوت است. میانگین پاسخ به این سناریوها به عنوان میزان آگاهی اخلاقی افراد تلقی می شود که نمرات بالاتر نشان دهنده پایین بودن آگاهی اخلاقی است. با توجه به جدول (۱) به طور کلی میانگین پاسخ به ۶ سناریو ۲/۴۴۶ (مقیاس ۱ تا ۵) با بیشترین مقدار ۲/۸۶ و کمترین مقدار ۲/۱۲ است. در حالی که میانگین پاسخ ها نشان دهنده میزان آگاهی اخلاقی نسبتاً مطلوبی است، تعداد قابل توجهی از پاسخ دهندگان (۲۰/۹ درصد) این سناریو ها را اخلاقی تلقی کرده اند. بنابراین حسابداران باید قضاوت های اخلاقی و حرفه ای حساسی در همه فعالیت هایشان اعمال کنند. این پاسخ ها نشان می دهد که برخی از حسابداران ممکن است در شناخت معضلات اخلاقی دچار مشکل باشند که از عدم آگاهی اخلاقی افراد ناشی می شود. به این ترتیب حرفه ی حسابداری باید مکمل های آموزشی برای کارکنان به خصوص کارکنان به تازگی استخدام شده در نظر بگیرد تا روند شناخت دقیق معضلات اخلاقی را پیشبرد دهد و سطح آگاهی اخلاقی خود را بهبود بخشد.

جدول (۱) آمار توصیفی متغیر وابسته

سناریو	شرح	میانگین	انحراف استاندارد	درصد نمرات ≤ 3
۱	تعدیل بازده فروش	۲/۵۴	۱/۱۲۴	۴۸/۸
۲	به تعویق انداختن شناسایی هزینه های جاری	۲/۱۲	۱/۱۵۵	۳۱
۳	تقاضای تأخیر در صدور صورت حساب	۲/۱۸	۱/۲۲۱	۲۸/۸
۴	فروش دارایی های مازاد	۲/۸۶	۱/۲۵۱	۵۴/۲

۳۱.

پیش نیازهای رفتارهای غیر اخلاقی در شرکتهای: ویژگی‌های پیروان همدست

سناریو	شرح	میانگین	انحراف استاندارد	درصد نمرات ≤ 3
۵	انجام زود هنگام تعمیرات	۲/۶۷	۱/۱۹۶	۵۴/۸
۶	باز نگه داشتن دفاتر	۲/۳۳	۱/۴۲۴	۳۱/۳
میانگین		۲/۴۴۶	۰/۸۸۶	۲۰/۹

آزمون نرمال بودن توزیع متغیر وابسته

با توجه به اهمیت نرمال بودن داده‌ها در تحلیل رگرسیون، پیش از محاسبه ضریب رگرسیون و برازش مدل رگرسیون، باید نرمال بودن متغیر وابسته (به‌عنوان یک شرط استفاده از رگرسیون) مورد بررسی قرار گیرد. به منظور بررسی نرمال بودن متغیر وابسته از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده می‌شود که فرضیه H_0 آن بیانگر نرمال بودن توزیع متغیر و فرضیه H_1 آن مبنی بر عدم نرمال بودن توزیع یک متغیر است. مطابق با جدول زیر مقدار مقدار احتمال $0/151$ می‌باشد که بیشتر از $0/05$ است بنابراین فرضیه H_0 پذیرفته می‌شود و ادعای نرمال بودن متغیر آگاهی اخلاقی پذیرفته می‌شود.

جدول ۲) آزمون کلموگروف- اسمیرنوف

نام متغیر وابسته: آگاهی اخلاقی		
تعداد		۸۴
پارامترهای عادی	میانگین	۲/۴۴۶۸
	انحراف معیار	۰/۸۸۶۲۸
آماره کلموگروف اسمیرنوف	قدر مطلق بیشترین انحراف	۰/۱۲۴
	بیشترین انحراف مثبت	۰/۱۲۴
	بیشترین انحراف منفی	-۰/۰۷۰
آماره کلموگروف اسمیرنوف		۱/۱۳۷
مقدار احتمال		۰/۱۵۱

آزمون استقلال خطاها

برای کنترل خود همبستگی بین متغیرها از آزمون دوربین واتسون استفاده می‌شود. در این پژوهش و با توجه به جدول ۳ مقدار آماره دوربین-واتسون برای هر سه مدل تحقیق در محدود قابل قبول و نزدیک به عدد ۲ است. بنابراین فرض مبنی بر عدم وجود خودهمبستگی بین خطاها در هر سه مدل یادشده تأیید می‌شود.

جدول ۳) نتایج آزمون دوربین واتسون

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین شده	آماره دوربین واتسون
۱	۰/۴۵۱	۰/۲۰۳	۰/۱۷۲	۱/۸۳۴
۲	۰/۳۸۱	۰/۱۴۵	۰/۱۱۰	۱/۸۰۰
۳	۰/۱۶۸	۰/۰۲۸	-۰/۰۱۱	۱/۸۷۱

آزمون فرضیه ها:

در فرضیه اول پژوهش چنین مطرح شده، بین تکانش‌گری افراد و آگاهی اخلاقی (حساسیت اخلاقی) رابطه منفی وجود دارد. معادله رگرسیون این فرضیه به صورت زیر می باشد: مدل (۱)

$$\text{Ethical sensitivity} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{impulsivity} + \beta_2 \times \text{Age} + \beta_3 \times \text{Gender}$$

جدول شماره ۴) تجزیه واریانس فرضیه اول

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	مقدار احتمال
رگرسیون	۱۱/۴۴۷	۳	۳/۸۱۶	۶/۳۸۶	۰/۰۰۱
باقیمانده ها	۴۴/۸۱۵	۷۵	۰/۵۹۸		
مجموع	۵۶/۲۶۳	۷۸			

با توجه مقدار احتمال (۰/۰۰۱) که کمتر از ۰/۰۵۰ است ارتباطی بین متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته وجود دارد بر اساس جدول زیر مقدار احتمال برای متغیر تکانش‌گری صفر است بنابراین در سطح اطمینان ۰/۹۵ این متغیر بر حساسیت اخلاقی اثرگذار است و با توجه به ضریب بتا برای متغیر تکانش‌گری (۰/۴۵)، بین تکانش‌گری و حساسیت اخلاقی رابطه منفی وجود دارد. و با افزایش تکانش‌گری حساسیت اخلاقی کاهش می یابد یا به عبارتی به دلیل اینکه نمرات بالاتر متغیر حساسیت اخلاقی نشان‌دهنده توانایی کمتر در شناسایی معضل اخلاقی است، می توان گفت با افزایش تکانش‌گری توانایی افراد برای شناخت معضل اخلاقی کاهش می یابد. بنابراین فرضیه اول تحقیق پذیرفته می شود. مقدار احتمال برای متغیر جنسیت و سن بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین در سطح اطمینان ۰/۹۵ این دو متغیر بر حساسیت اخلاقی اثر گذار نیستند.

جدول ۵) نتایج آزمون ضرایب جزئی برای فرضیه دوم

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضریب استاندارد شده	آماره t	مقدار احتمال
	ضریب	انحراف استاندارد			
مقدار ثابت	۰/۶۷	۱/۷۹۱		۰/۳۷۴	۰/۷۰۹
تکانش‌گری	۰/۱۸۹۶	۰/۲۰۷	۰/۴۵۰	۴/۳۲۰	۰/۰۰۰
سن	-۰/۰۰۴	۰/۰۶۶	-۰/۰۰۶	-۰/۰۵۶	۰/۹۵۶
جنسیت	-۰/۱۸۴	۰/۱۷۵	-۰/۱۰۹	-۱/۰۵۱	۰/۲۹۷

در فرضیه دوم پژوهش چنین مطرح شده: بین اقتدارگرایی افراد با آگاهی اخلاقی (حساسیت اخلاقی) رابطه مثبت وجود دارد. برای آزمون این فرضیه مدل (۲) به این صورت برآزش داده می شود:

$$\text{Ethical sensitivity} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{authority} + \beta_2 \times \text{Age} + \beta_3 \times \text{Gender}$$

جدول شماره ۶) تجزیه واریانس فرضیه دوم

مقدار احتمال	F آماه	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
۰/۰۰۹	۴/۴۲۴	۲/۷۰۰	۳	۸/۱۰۱	رگرسیون
		۰/۶۵۵	۷۳	۴۷/۸۳۵	باقیمانده ها
			۷۶	۵۵/۹۳۶	مجموع

با توجه مقدار احتمال (۰/۰۰۹) که کمتر از ۰/۰۵۰ است ارتباطی بین متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته وجود دارد. بر اساس جدول زیر مقدار احتمال متغیر اقتدار گرایی ۰/۰۰۱ و کمتر از ۰/۰۵۰ است بنابراین در سطح اطمینان ۰/۹۵ این متغیر بر آگاهی اخلاقی اثر گذار است و با توجه به ضریب بتا برای متغیر اقتدارگرایی (۰/۳۷۹) بین اقتدار گرایی و آگاهی اخلاقی رابطه مثبتی وجود دارد. زیرا بر طبق پرسش نامه مربوط به اقتدار گرایی توافق کامل با گویه ها (نمرات بالاتر) بیانگر وفاداری کمتر به اقتدار حسابداری (اقتدار گرایی کم) است. بنابراین فرضیه دوم تحقیق پذیرفته می شود. مقدار احتمال برای متغیرهای جنسیت و سن بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین در سطح اطمینان ۰/۹۵ این دو متغیر تاثیری بر آگاهی اخلاقی ندارند.

جدول ۷) نتایج آزمون ضرایب جزئی برای فرضیه دوم

مقدار احتمال	آماره t	ضرایب غیر استاندارد		مدل
		ضریب استاندارد شده	انحراف استاندارد	
۰/۳۸۹	۰/۸۶۶		۱/۸۴۳	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۳/۴۷۰	۰/۳۷۹	۰/۰۹۴	اقتدار گرایی
۰/۹۶۶	۰/۰۴۳	۰/۰۰۵	۰/۰۷۰	سن
۰/۴۶۹	-۰/۷۲۸	-۰/۰۷۹	۰/۱۸۵	جنسیت

در فرضیه سوم پژوهش فرض شد بین پویایی افراد و آگاهی اخلاقی (حساسیت اخلاقی) رابطه وجود دارد. که مدل شماره (۳) برای آزمون این فرضیه برآزش شده است: مدل (۳)

$$\text{Ethical sensitivity} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{Proactivity} + \beta_2 \times \text{Age} + \beta_3 \times \text{Gender}$$

با توجه به جدول زیر مقدار احتمال متغیر پویایی (۰/۲۳۲) این مقدار بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین بین پویایی و آگاهی اخلاقی رابطه معناداری وجود ندارد و فرضیه سوم تحقیق رد می شود.

جدول ۸) نتایج آزمون ضرایب جزئی برای فرضیه سوم

مقدار احتمال	آماره t	ضرایب غیر استاندارد		مدل
		ضریب استاندارد شده	ضریب غیر استاندارد	
۰/۰۶۷	۱/۸۵۸		۱/۸۹۰	مقدار ثابت
۰/۲۳۲	-۱/۲۰۴	-۰/۱۳۹	۰/۱۲۹	پویایی
۰/۸۶۹	-۰/۱۶۵	-۰/۰۱۹	۰/۰۷۰	سن
۰/۳۳۴	-۰/۹۷۳	-۰/۱۱۲	۰/۱۸۷	جنسیت

بحث و نتیجه گیری

اخلاق همچنان موضوع بسیار پرطرفداری در حرفه ی حسابداری است. رسوایی های اخیر را می توان نتیجه ی عملکرد رهبران مخرب و آماده نبودن پیروان آنها برای چالش های اخلاقی دانست. تحقیق حاضر به بررسی تاثیر سه ویژگی شخصیتی تکانش گری، اقتدارگرایی و پویایی (که ویژگی های پیروان در دایره ی آسیب پذیر هستند) بر میزان آگاهی اخلاقی دانشجویان پرداخت. نتایج نشان داد که تکانش گری رابطه منفی با آگاهی اخلاقی دارد به این معنا که با افزایش تکانش گری دانشجویان، سطح آگاهی اخلاقی آنها کاهش می یابد. همچنین اقتدارگرایی دانشجویان با آگاهی اخلاقی آنها رابطه مثبتی دارد یعنی با افزایش مشخصه اقتدارگرایی دانشجویان، آگاهی اخلاقی آنها نیز افزایش می یابد. بعلاوه نتایج نشان داد که مشخصه پویایی با آگاهی اخلاقی رابطه معناداری ندارد. نتایج پژوهش با نتایج موچان و همکاران ۲۰۱۵ مطابقت دارد.

با توجه به اینکه دانشجویان حسابداری در آینده به عنوان حسابداران و حسابرسان حرفه ای در جامعه فعالیت خواهند کرد، بنابراین افزایش آگاهی اخلاقی و پایبندی به اصول آیین حرفه ای به عنوان مهم ترین قواعد حاکم بر رفتار آنها می تواند در انجام قضاوت های صحیح و جلوگیری از مفاسد اقتصادی تاثیر عمده ای داشته باشد و باعث افزایش کارایی اخلاقی آنها شود. از دانشجویان حسابداری انتظار می رود که بر رفتارهای تکانش گری اعمال کنترل داشته باشند. با توجه به ماهیت حرفه حسابداری و پر رنگ بودن نقش قضاوت در آن، قضاوت های تکانشی می توانند پیامدهای نامطلوبی از جمله کاهش اعتبار حرفه، بازرسی های نامطلوب هیئت نظارت بر حسابداری شرکت های سهامی عام و قضاوت های با دادخواهی بالا، منجر شوند. به همین نسبت، خودکنترلی در استانداردهای خویشنداری افراد بسیار اهمیت دارد به طوری که از آن به عنوان استانداردهای بلندمدت در مورد نحوه تنظیم رفتار در حوزه های خاص زندگی، تعریف شده است.

نتایج نشان داد که علت همدستی با مافوق و پذیرش درخواست های غیر اخلاقی و خلاف قاعده توسط ۲۰/۹ درصد از دانشجویان، قبل از اینکه ناشی از نیت و قصد باطنی آنها باشد، ناشی از عدم آگاهی

اخلاقی آنها و عدم توانایی شناسایی معضلات اخلاقی است. به طور کلی نتایج پژوهش بیانگر این موضوع است که مسئله ی پیرو آسیب پذیر همراه با این ویژگی ها بر آگاهی اخلاقی از مدل رست از فرآیند تصمیم گیری اخلاقی تأثیر گذار است و مسئله ی پیرو آسیب پذیر تنها از تمایل دانشجویان برای شرکت در رفتارهای غیر اخلاقی ناشی نمی شود، بلکه می تواند از عدم توانایی آنها برای شناسایی معضل اخلاقی (عدم آگاهی اخلاقی) قبل از هرگونه ارزیابی تصمیم نیز ناشی شود. این نتایج خبر خوشی برای حرفه ی حسابداری در آینده نمی باشد و رسوایی های حسابداری اخیر نشان می دهند که وجود پیروان آسیب پذیری برای اجرای درخواست های جعلی رهبر مخرب کفایت می کند. به این ترتیب حرفه ی حسابداری باید مکمل های آموزشی برای کارکنان به خصوص کارکنان به تازگی استخدام شده در نظر بگیرد تا روند شناخت دقیق معضلات اخلاقی همراه با صبر و شکیبایی برای مقاومت در برابر وسوسه های رفتار غیر اخلاقی را آموزش دهد. بنابراین فرهیختگان رشته حسابداری باید به آموزش اخلاق توجه ویژه داشته و آن را ارتقا بخشند.

به شرکت ها و موسسات دولتی و خصوصی پیشنهاد می گردد جهت استخدام حسابداری متعهد و خبره علاوه بر بررسی توانایی علمی و فنی، به سطح آگاهی اخلاقی افراد نیز توجه خاصی داشته باشند و به منظور درک میزان آگاهی اخلاقی افراد مشخصه های تکانش گری و اقتدارگرایی آنها را مورد ارزیابی قرار دهند.

نتایج بیان شده در این مطالعه در پرتوی محدودیت های خاص بیان شده اند از جمله چارچوب دایره آسیب پذیر هیچگونه رهنمودی در مورد اینکه که کدام متغیرها برای بررسی در حوزه ی دایره ی آسیب پذیر مهم تر اند و در شکل گیری همدستی پیرو با رهبران مخرب دارای اهمیت بیشتری هستند، را ارائه نمی دهد. بنابراین انتخاب مشخصه های بررسی شده در تحقیق حاضر مبتنی بر ارتباط آنها با محیط حرفه ای حسابداری صورت گرفته است. تحقیق حاضر آزمون اولیه تعدادی از عناصر دایره آسیب پذیر را نشان می دهد. بنابراین مطالعات بعدی می تواند اهمیت نسبی این مشخصه ها و سایر مشخصه هایی که در این تحقیق به دلیل محدودیت های زمانی و منابع در نظر گرفته نشده است را مورد مطالعه قرار دهد. بعلاوه تحقیقات بعدی می تواند تاثیر تکانش گری، اقتدار گرایی و پویایی را بر سایر عناصر مدل رست بررسی کند.

فهرست منابع

۱. اختیاری، حامد، جنتی، علی، پرهیزگار، احسان، بهزادی، آریین و آمکری، آذرخش. (۱۳۸۳). "ادراک زمان، روش های ارزیابی آن و معرفی یک مطالعه مقدماتی به وسیله تعدادی از آزمون های کامپیوتری جدید برای آزمودنی فارسی زبان". *مجله تازه های علوم شناختی*، سال پنجم، شماره ۳۹، صص ۴-۴۵.
۲. بهارلو، مصطفی، مریم محمودی کیا، مریم، احمدی چنگی، سحر. (۱۳۹۲). "بررسی رابطه شخصیت پویا با عملکرد شغلی با میانجی گری دگرگون سازی شغل و اشتیاق شغلی در کارکنان دفاتر آژانس های هواپیمایی شهر تهران"، *مجله روان شناسی اجتماعی*، سال هشتم، شماره ۲۸، صص ۵۳-۶۸.
۳. رویایی، رضاعلی، فریدون رهنمای رودپشتی و حسین جباری. (۱۳۸۸). "تاثیر فرهنگ بر استنباط اخلاقی دانشجویان حسابداری"، *مجله مدیریت فرهنگی*، سال سوم، شماره ۵، صص ۸۵-۱۰۱.
۴. ستایش، محمد حسین، ماهر، محمد هادی و ابوالحلاج، مسعود. (۱۳۹۱). "بررسی تاثیر سازه های فردی و اجتماعی بر درک اصول اخلاقی بین مدیران مالی و بودجه دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور"، *فصلنامه حسابداری سلامت*، دوره اول، شماره ۱، ۱۷-۳۲.
۵. سید جوادین، سید رضا، آریین قلی پور، آریین و جانعلیزاده شوکی، محمد. (۱۳۹۳). "مروری بر پدیده رهبری زهرآگین و بررسی احتمال پیدایش آن در مراحل مختلف چرخه حیات سازمان"، *مجله فرآیند مدیریت توسعه*، دوره ۲۸، شماره ۲ (تابستان)، ۳-۱۷.
۶. عباس زاده، محمدرضا و معینی زاده، محسن. (۱۳۹۳). "تاثیر جنسیت بر درک اصول اخلاقی دانشجویان حسابداری: بررسی تطبیقی در ایران و انگلستان"، *بژوهش های تجربی حسابداری*، سال سوم، شماره ۱۱، ۷۳-۵۵.
۷. عرب مازار، علی اکبر، صمدی لرگانی، محمود، ایمنی، محسن. (۱۳۹۳). "الماس تقلب و مسئولیت مدیران و حسابرسان در قبال پیشگیری از تقلب"، *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، انجمن حسابداری ایران، سال سوم، شماره دوازدهم، ۱۷-۴.
۸. کمیته فنی سازمان حسابرسی (۱۳۸۵). *آئین رفتار حرفه ای*، چاپ ششم، تهران، انتشارات سازمان حسابرسی.
9. Altemeyer, B. (1998). "The other authoritarian personality", **In *Advances in Experimental Social Psychology***, edited by Zanna, M., 47-92. San Diego, CA: Academic Press.
10. Bateman, T. S., and J. M. Crant. (1993). "The proactive component of organizational behavior: A measure of correlates", *Journal of Organizational Behavior* 14 (2): 103-118
11. Crant, J. M. (2000). "Proactive behavior in organizations", **Journal of Management**, 26 (3), 435-462.

12. Elm, D. R., and T. J. Radin. (2011). "Ethical decision making: Special or no different?", **Journal of Business Ethics**, 107, 313–329.
13. Hedge, D. M., D. C. Menzel, and G. H. Williams. (1988). "Regulatory attitudes and behavior: The case of surface mining regulation", **Western Political Quarterly**, 41 (2), 323–340.
14. Hofmann, W., M. Friese, and F. Strack. (2009). "Impulse and self-control from a dual-system perspective", **Perspectives on Psychological Science**, 4, 162–176
15. Kohlberg, L. (1969). "Stage and sequence: The cognitive developmental approach to socialization", In D. A. Goslin (Ed.), **Handbook of socialization theory and research**, 347-480. Chicago: Rand-McNally.
16. Meriac JP, Woehr DJ, Banister C. (2010). "Generational differences in work ethic: an examination of measurement equivalence across three cohorts", **Journal of Business and Psychology**
17. Michael Mowchan, Jordan Low, Philip M. J. Reckers. (2015). "Antecedents to Unethical Corporate Conduct: Characteristics of the Complicit Follower", **Behavioral Research in Accounting**, 27(2), 95-126.
18. Padilla, A, R. Hogan, and R. B. Kaiser. (2007). "The toxic triangle: Destructive leaders, susceptible followers, and conducive environments", **Leadership Quarterly**, 18, 176–194.
19. Thoroughgood, C. N., A. Padilla, S. T. Hunter, and B. W. Tate. (2012). "The susceptible circle: A taxonomy of followers associated with destructive leadership", **Leadership Quarterly**, 23, 897–917.

سایت رسمی www.iaaaaas.com

تلفکس ۴۴۸۴۴۷۰۵ – ۴۴۸۴۴۹۷۵

پست الکترونیک iranianiaa@yahoo.com

سایت انجمن حسابداری ایران www.iranianaa.com

Antecedents to Unethical Corporate Conduct: Characteristics of the Complicit Follower

Gholam Reza Soleymani Amiri (PhD)¹

Associate Professor of Accounting Department of Alzahra University, Iran

Zahra Masoumi Bilondi²©

Instructor of Accounting Department of Payam Noor University & Ph.D. Student of Accounting at Alzahra University, Iran

(Received: 13 October 2017; Accepted: 21 January 2018)

Three important factors are antecedents to unethical conduct in large companies, including environmental characteristics, destructive leaders, and complicit followers. Most financial scandals have occurred as a result of complicity of accountants with destructive leaders, while most studies have focused on destructive leaders, and few studies have looked at complicit followers. Thus, this paper examines three individual characteristics of followers—impulsivity, authoritarianism, and proactivity—on ability to recognize the ethical dilemma (moral awareness) of accounting master's degree students. The sample consisted of 87 master's degree students in accounting of Universities of South Khorasan province in the first half of the academic year 95-96, selected randomly. The research method is descriptive and multivariate linear regression was used to test the hypotheses. The results of the hypothesis test showed that there is a negative relationship between impulsivity and moral awareness, and authoritarianism has a positive relationship with ethical awareness. It was also found that the proactivity, gender, and age had no effect on the moral awareness of individuals. In this sense, by increasing the impulsivity, the ability to recognize the ethical dilemma decreases, in addition as authoritarianism increases, the ability to recognize an ethical dilemma increases. According to the results of the study, it is suggested that the accounting profession should be considered training supplement for employees, especially newly recruited staff, in order to train the process of accurate recognition of ethical dilemma.

Keywords: Authoritarianism, Proactivity, Impulsivity, Ethical Sensitivity, Toxic Triangle.

---

¹ gh_soleymani@alzahra.ac.ir

² zahra.massomi@yahoo.com © (Corresponding Author)